היום נלמד בעזרת ה׳:

ערכין דף ג

הגמרא ממשיכה להביא מקרים נוספים שהמשנה אומרת ׳הכל׳, ומבארת מה באה מילה זו לרבות:

› **׳הכל חייבין בזימון׳ לאתויי מאי?** תשובה: **לאתויי נשים ועבדים. דתניא נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן:** שלוש נשים שאכלו ביחד מזמנות, ושלוש עבדים שאכלו ביחד מזמנים. (אבל נשים ועבדים לא מצטרפים עם אנשים לזימון).

› **׳הכל מצטרפין לזימון׳ לאתויי מאי?** תשובה: **לאתויי קטן היודע למי מברכין. דאמר רב נחמן יודע למי מברכין מזמנין עליו:** אמנם קטן לא יכול לזמן בעצמו (לומר את הזימון לפני ברכת המזון), אבל הוא מצטרף לעוד שני אנשים לזימון.

› **׳הכל מְטמאין בזיבה׳ לאתויי מאי?** תשובה: **לאתויי תינוק בן יומו:** שאם יצא זוב מגופו הוא נעשה טמא בטומאת זב. וכפי שלמדנו בברייתא. נאמר "**איש איש כי יהיה זב מבשרו**". היה מספיק לכתוב ׳איש׳ פעם אחת, ומה תלמוד לומר "איש איש"? התשובה – לרבות תינוק בן יום אחד שמיטמא בזיבה. זו דעת רבי יהודה.

רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה סובר שאין צורך בלימוד מיוחד על תינוק, שהרי כבר נאמר "**והזב את זובו לזכר ולנקבה**" מהמילה "לזכר" לומדים כל שהוא זכר בין קטן בין גדול, ומהמילה "לנקבה" לומדים כל שהיא נקבה בין קטנה בין גדולה. ואם כן מה תלמוד לומר "איש איש"? אלא דיברה תורה כלשון בני אדם, הרגילים לכפול את המילים בדיבורם.

› **׳הכל מְטמאין בטמא מת׳ לאתויי מאי?** תשובה: **לאתויי קטן:** נאמר "**איש אשר יטמא ולא יתחטא**" היה מקום לחשוב שדוקא איש נטמא ולא קטן, קמ"ל שהוא נטמא, כי כתוב בפרשה שם "**ועל הנפשות אשר היו שם**". אך אם כן מה "איש" בא למעט? והתשובה – למעט שאם הקטן נכנס למקדש כשהוא טמא, הוא

פטור מכרת. [הפסוק הנ"ל "איש אשר יטמא וכו'" מדבר על הנכנס למקדש טמא שחייב כרת].

› **'הכל מְטמאין בנגעים' לאתויי מאי?** תשובה: **לאתויי קטן:** לרבות קטן שגם הוא נעשה טמא אם יש לו נגע צרעת. כי היה מקום לחשוב שבגלל שכתוב "איש **צרוע**" דוקא איש ולא קטן! קמ"ל. קושיא: **ואימא הכי נמי?** אולי באמת קטן אינו טמא? תירוץ: **אדם כי יהיה וכו':** נאמר "**אדם כי יהיה בעור בשרו**" דהיינו כל אדם. אך אם כן למה נאמר "**איש צרוע**"? והתשובה – ככתוב בברייתא להלן.

לכדתניא. איש וכו': נאמר לגבי נגעים "אִישׁ צָרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא", מכאן אנו לומדים שאיש נעשה מצורע. מנין שגם אשה נעשית מצורעת? נאמר בפסוק שלאחריו "וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל שָׂפָם יַעְטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא", ולכאורה הקטע הראשון ("וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע") מיותר, שהרי אנו ידועים כבר מהפסוק הקודם שמדובר במצורע, אלא זה בא לרבות מצורע נוסף שנטמא ונעשה מוחלט. ונמצא שיש לנו כאן שני מצורעים, אחד איש והשני אשה. אלא שאם כן מדוע נאמר בפסוק הראשון "אִישׁ" והרי צרעת נוהגת גם באשה? אלא למעט את מה שנאמר 'למטה' כלומר בפסוק שלאחריו לעניין פריעה ופרימה ("וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים **וכו'**") וללמדנו שדווקא האיש פורע ופורם ולא האשה.

› **הכל רואין את הנגעים', 'הכל כשרין לראות את הנגעים' לאתויי מאי?** תשובה: **לאתויי שאינו בקי בהן ובשמותיהן:** ההוראה על דינו של הנגע, נעשית על פי דיבורו של הכהן, הרואה את הנגע ואומר האם הוא טהור או טמא. גם כהן שאינו בקיא, יכול לקחת תלמיד חכם ישראלי שיראה איתו את הנגע, והתלמיד חכם אומר לכהן אמור 'טמא' או 'טהור' והכהן אומר אחריו. קושיא: **והאמר מר אינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים!** תירוץ: **אמר רבינא – לא קשיא, הא דמסברי ליה וסבר, הא דמסברי ליה ולא סבר:** התלמיד חכם צריך להסביר לכהן מדוע הנגע טמא או טהור. אם הכהן הזה מבין את מה שהתלמיד חכם אומר לו, הוא יכול לומר טמא או טהור. אבל אם הוא לא מבין הוא לא יכול לומר, כי האמירה שלו אינה מועילה אם הוא אומר סתם כמו תוכי. (רא"ש בנגעים).

› **'הכל כשרין לקדש' לאתויי מאי?** מדובר על לקדש מי חטאת. דהיינו לערבב אפר של פרה אדומה במים חיים. תשובה: **לרבי יהודה לאתויי קטן, ולרבנן לאתויי אשה. דתנן וכו':** לדעת רבנן הכל כשרין לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן, אבל אשה כשרה. לדעת רבי יהודה מכשירים קטן, ופוסלים אשה ואנדרוגינוס.

› **'הכל כשירין להזות' לאתויי מאי?** להזות את המי חטאת על טמא מת כדי לטהר אותו. תשובה: **לאתויי ערל. וכדר' אליעזר, דאמר ר' אלעזר ערל שהיזה הזאתו כשרה:** 'ערל' הוא אדם שלא עשו לו ברית מילה (בגלל שהאחים שלו נפטרו כאשר עשו להם ברית מילה).

› **'הכל שוחטין' לאתויי מאי?** פעמיים אומרת המשנה בחולין "הכל שוחטין". מה באה כל פעם לרבות? תשובה: **חדא לאתויי כותי, וחדא לאתויי ישראל מומר.**

› **'הכל מעלין לארץ ישראל' לאתויי מאי?** אדם יכול לכפות את כל בני ביתו לעלות ולגור עמו בארץ ישראל תשובה: **לאתויי עבדים:** שאם היה לו עבד כנעני מהול והוא רוצה למכור אותו לאדון אחר, יכול העבד להכריח את האדון להעלות אותו ולמכור אותו בארץ ישראל. [עבד כנעני חייב במצוות כאשה]. שאלה: **ולמאן דתני 'עבדים' בהדיא לאתויי מאי? לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה:** ולמי שגורס 'עבדים' במשנה שם, 'הכל מעלין' בא לרבות שמכריחים להעלות את בני המשפחה אפילו ממקום יפה שבחו"ל למקום רע שבארץ ישראל.

› **'ואין הכל מוציאין' – לאתויי עבד שברח מחוץ לארץ לארץ:** והמשך המשנה שם 'ואין הכל מוציאין', בא לרבות עבד כנעני שברח מחו"ל לארץ ישראל, שלא מחזירים אותו לארץ. (האדון שלו צריך למכור אותו לאדם שגר בארץ ישראל ולא להוציא אותו לחו"ל, כדי שהעבד יוכל לקיים מצוות ישוב ארץ ישראל).

› **'הכל מעלין לירושלים' – לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה. 'ואין הכל מוציאין' לאתויי מאי? לאתויי מנוה הרעה לנוה היפה:** מכריחים להעלות את בני המשפחה לירושלים, אפילו ממקום יפה שבשאר הארץ למקום רע שבירושלים. ולהיפך אי אפשר להכריח לעבור מירושלים אפילו ממקום רע למקום יפה.

*

הגמרא עוברת לשאול על מקומות שהוזכרו בהם 'כהנים לויים וישראלים', מה החידוש בזה:

› **'הכל חייבין בסוכה כהנים לוים וישראלים'. פשיטא! אי הני לא מחייבי מאן מיחייבי?** אם הם לא חייבים בסוכה אז מי כן חייב? תשובה: **כהנים איצטריכא ליה וכו':** החידוש הוא בכהנים. היה מקום לחשוב שהואיל וכתוב "**בסוכות תשבו שבעת ימים**" ודרשה הברייתא 'תשבו כעין תדורו' דהיינו כמו שאדם גר בדירה איש ואשתו ביחד, גם בסוכה הוא צריך לגור איש ואשתו ביחד. ואילו הכהנים בגלל שהם צריכים לעבוד בבית המקדש, הם לא יכולים להיזקק לאשה שלהם בסוכה, כי הם יהיו טמאים לעבודה, ומשום כך הם לא יתחייבו בסוכה.

קא משמע לן שאמנם הם פטורים מהסוכה בשעת העבודה, אבל שלא בשעת העבודה הם חייבים. כמו הולכי דרכים, שאמנם ביום הם פטורים, אבל כאשר הם עוצרים וישנים בלילה הם חייבים בסוכה. כמו שכתוב בברייתא 'הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום, וחייבים בלילה. [כלומר, אפילו שהם לא יכולים להיות בסוכה עם נשותיהם, עדיין זה 'תשבו כעין תדורו' אצלם, בגלל שגם כל השנה הם לא יכולים להיזקק לנשותיהם בתקופת העבודה. וכמו שהולכי דרכים חייבים בסוכה בזמן שהם ישנים בדרך, כי גם כל השנה הם ישנים בלילה בדרך. כך גם הכהנים חייבים בסוכה בזמן שהם עוצרים את העבודה, כי גם כל השנה הם חוזרים הביתה. (מג"א)].

› **'הכל חייבין בציצית כהנים לוים וישראלים' פשיטא!** תשובה: **כהנים איצטריך ליה וכו':** היה מקום לחשוב שהואיל ומצות ציצית סמוכה לאיסור כלאיים, ככתוב "**לא תלבש שעטנז – גדילים תעשה לך**", אם כן רק מי שלא הותר לו כלאיים בלבישה, חייב במצות ציצית. אבל כהנים שהותר להם ללבוש כלאיים בבגדי הכהונה (באבנט שלהם היה כלאיים), הם לא יתחייבו בציצית. קמ"ל שאמנם הותר להם כלאיים בשעת העבודה אבל שלא בשעת העבודה לא הותר להם, ולכן הם חייבים בציצית. [בהו"א הבינה הגמרא שאיסור כלאיים זה בגדר 'הותרה' לכהנים, ובמסקנה היא סוברת שזה רק 'דחויה'. (שיעורי הגרמ"ד)].

› **'הכל חייבין בתפילין כהנים לוים וישראלים' פשיטא!** תשובה: **כהנים איצטריך ליה וכו':** היה מקום לחשוב שהואיל וכתוב "**וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עינך**" אם כן כל מי שמחוייב בתפילין של יד הוא מחוייב גם בתפילין

של ראש, אבל כהנים הואיל ואינם חייבים בתפילין של יד בשעת העבודה, הם גם לא יתחייבו בתפילין של ראש. הסיבה שהם פטורים מתפילין של יד, משום שכתוב בבגדי כהונה "**ילבש על בשרו**" ללמד שלא יהא דבר חוצץ בין הבגד ובין בשרו, והתפילין מונחות על הבשר וחוצצות. קמ"ל שהכהנים כן חייבים בתפילין של ראש בשעת העבודה, כי התפילין לא מעכבים זה את זה. כמו שכתוב במשנה (במנחות) 'תפילה של יד אינה מעכבת של ראש, ושל ראש אינה מעכבת של יד'.

קושיא: **ומאי שנא דיד וכו'**: מדוע הם פטורים מתפילין של יד? בגלל שכתוב "**ילבש על בשרו**" שלא תהיה חציצה בין הבשר לבגד. ואם כן גם מתפילין של ראש הם צריכים להיות פטורים כי כתוב "**ושמת המצנפת על ראשו**" שלא תהיה חציצה בין הראש למצנפת! תירוץ: **תנא שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין**: הכובע של הכהנים לא תפס את כל הראש ונשאר מקום להניח תפילין. וכמו שכתוב בברייתא לגבי כהן גדול שהשיער שלו היה נראה בין הציץ שעל מצחו למצנפת שעל ראשו, ועל השיער הזה הוא היה מניח תפילין.

> 'הכל חייבין בתקיעת שופר כהנים לוים וישראלים' פשיטא! תשובה: **כהנים איצטריכא ליה וכו'**: היה מקום לחשוב שהואיל וכתוב בראש השנה "**יום תרועה יהיה לכם**" אם כן מי שיש לו מצות תקיעה רק יום אחד בשנה (בראש השנה) חייב בתקיעת שופר, אבל כהנים שיש להם מצות תקיעה כל השנה ככתוב "**ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם**" הם לא יתחייבו בתקיעה בראש השנה. קמ"ל שהם חייבים.

קושיא: **מי דמי? התם חצוצרות הכא שופר**: מה הקשר בין תקיעה בחצוצרות (כל השנה) לתקיעה בשופר (בראש השנה)? בעקבות הקושיא הגמרא מבארת באופן אחר –

איצטריך: היה מקום לחשוב שהואיל וכתוב במשנה (בר"ה) 'שוה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות' כלומר יום הכיפורים של שנת היובל שווה לר"ה לתקיעה בשופר פשוט, ולברכות התפילה שהם מלכויות זכרונות ושופרות. אם כן מי ששייך במצות יובל שייך גם במצות תקיעה בראש השנה, אבל מי שאינו שייך במצות יובל אינו שייך גם במצות תקיעה של ר"ה. ולכן הכהנים שאינם שייכים במצות יובל לגמרי, לא חייבים בתקיעת שופר בראש השנה.

דתנן כהנים ולויים מוכרין לעולם: הכהנים והלויים אינם שייכים ביובל בשלימות, כפי שכתוב במשנה (לקמן) 'כהנים ולוים מוכרין לעולם וגואלין לעולם'. דהיינו ישראל אינו יכול למכור קרקע בשנת היובל עצמה אבל כהנים ולויים יכולים (והקרקע חוזרת אליהם מיידית בגלל היובל, אך הכסף נשאר בידם). בנוסף, ישראל שמכר קרקע יכול לגאול אותה רק לאחר שעברו שנתיים מיום המכירה, אבל כהנים ולויים יכולים לגאול מיד. [גאולה = הוצאת הקרקע בחזרה מהמוכר, בתשלום מופחת לפי השנים שנותרו עד היובל].

קמשמע לן שאמנם הם לא שייכים בחלק ממצות היובל כנ"ל, אבל הם כן שייכים בדינים האחרים שביובל, כגון בהשמטת קרקע ובהשמטת כספים ובשילוח עבדים. ולכן הם שייכים גם בתקיעת שופר בר"ה.